

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การติดต่อสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ถ้าขาดการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันของบุคคล ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกก็คงจะหยุดอยู่กับที่ Jasper (1978) กล่าวว่า การประสบความสำเร็จสูงสุดของมนุษย์ในโลกนี้ คือ การประสบความสำเร็จในการติดต่อสื่อสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง Bolton (1979) ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่าถึงแม้การติดต่อสื่อสารส่วนบุคคลนั้นช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่และสมบูรณ์แบบก็ยังปรากฏว่าโดยเฉลี่ยแล้วบุคคลมักจะประสบกับความยากลำบากในการที่จะติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน เพราะบุคคลยังขาดทักษะในการติดต่อสื่อสารที่คืบหน้าเอง และด้วยเหตุผลนี้เป็นเหตุให้ประชากรส่วนมากถึง 80% ต้องประสบกับความล้มเหลวในการทำงาน บุคคลไม่ว่าจะเป็น แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย หรือแม้กระทั่งรัฐมนตรีจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ถ้ามีการติดต่อสื่อสารที่ดี จากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญทางด้านทักษะในการติดต่อสื่อสาร พบว่าประชากรเพียง ร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้นที่มีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมในการติดต่อสื่อสาร (Assertiveness) และ พฤติกรรมที่แสดงออกนั้น อาจเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้หรือพฤติกรรมที่เกิดจากสัญชาตญาณ

Wolpe (1982) ได้กำหนดลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงถึงการแสดงออกที่เหมาะสมว่าเป็น พฤติกรรมที่แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ โดยไม่เกิดความวิตกกังวล และ Lazarus (1973) กำหนดว่าพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสม น่าจะครอบคลุมพฤติกรรมใน 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. สามารถที่จะเริ่ม และยุติการสนทนาได้ด้วยความสำเร็จ
2. สามารถที่จะกล่าวคำปฏิเสธได้
3. สามารถที่จะกล่าวคำขอร้องผู้อื่นได้
4. สามารถที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกทั้งทางบวก และทางลบได้

การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม บ่มก่อก่อให้เกิดผลดีต่อตัวผู้แสดงพฤติกรรมและต่อสังคมโดยรวม ดังนั้นเมื่อพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนแสดงออกอยู่ตลอดเวลา จึงมีผู้พยายามทำความเข้าใจ ควบคุมและพยากรณ์พฤติกรรมของบุคคล โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนา แก้ไข และปรับปรุงพฤติกรรม พฤติกรรมที่ต้องปรับปรุงนั้นมักเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าพฤติกรรมที่เกิดจากสัญชาตญาณและต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถ เห็นได้ นับได้ และวัดได้ตรงกันด้วย (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539)

ในการเรียนการสอนทางการพยาบาลเน้นให้นักศึกษาพยาบาลคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหา เป็นให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด วิเคราะห์ วิจรณ์ ศึกษาค้นคว้า คัดเลือก มีทักษะการเป็นผู้นำ และรับผิดชอบในการศึกษาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ (กระทรวงสาธารณสุข, สถาบันพระบรมราชชนก, 2540) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้มีการกำหนดการพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพของคนไว้ การพัฒนาคนจะเป็นพื้นฐานในการที่จะพัฒนาความมั่นคงของชาติและเศรษฐกิจ ต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องบนพื้นฐานของความเป็นจริง พร้อมทั้งเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษามากที่สุด(กรุงเทพฯธุรกิจ, 2539) การพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทางด้านนโยบายด้านการสอน นอกจากจะมุ่งเน้นการปรับปรุงรูปแบบการให้การศึกษา วิธีการสอนและพัฒนาหลักสูตรแล้วยังเน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตเพื่อให้เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งส่งเสริมคุณลักษณะของบัณฑิต พัฒนาคุณลักษณะที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน อีกทั้งเน้นทักษะพื้นฐานทางด้านภาษา การจัดการ และการใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้น(คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว,2533) ในพ.ศ. 2537 สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ได้ตระหนักถึงความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงได้มีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรใหม่เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์(ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2537 โดยยังคงเป็นหลักสูตรเน้นชุมชนแต่ได้เพิ่มเติมในประเด็นของสิ่งแวดล้อม จริยธรรมของวิชาชีพ และให้ผู้เรียนมีการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

ตระหนักในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในหลักสูตรนี้ได้เพิ่มรายวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา สารสนเทศกับการศึกษาค้นคว้า การใช้คอมพิวเตอร์ รวมทั้งให้ความสำคัญกับวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาทักษะทางด้าน การอ่าน การฟัง การเขียน และการพูด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงใหม่นี้คาดหวังว่าจะสามารถสร้างพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการพยาบาลทั้งในสถานบริการและชุมชนทุกระดับ ตลอดจนมีการพัฒนาตนเอง และวิชาชีพอย่างต่อเนื่องตลอดไป (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2537) ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่งได้เริ่มใช้หลักสูตรใหม่นี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 จนถึงปัจจุบัน แต่ในความเป็นจริงการเรียนการสอนตามรายวิชาและลักษณะวิชาในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเองนั้นเน้นแต่การให้ความรู้ ความเข้าใจกับนักศึกษาพยาบาลตามหลักสูตร แต่ไม่ได้เน้นถึงพฤติกรรมที่นักศึกษาแสดงออกหลังจากได้รับความรู้แล้วอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นสิ่งที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของคน และในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์(ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2537 ต้องการคือการพัฒนา นักศึกษาให้เป็นที่ยอมรับและต้องการของบุคคลในสังคมโดยทั่วไป สิ่งที่น่าให้ความสนใจคือ พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลเพราะจะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงานต่อไป แต่ไม่มีการเรียนการสอนในเรื่องของพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยตรง เป็นเพียงการสอนเรื่องการติดต่อสื่อสาร โดยเน้นเรื่องสัมพันธภาพกับผู้ป่วยเท่านั้น โดยที่ในความเป็นจริงพฤติกรรมที่เหมาะสมควรมีการฝึกฝนอย่างชัดเจนและจริงจังเนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่นักศึกษาพยาบาลและพยาบาลควรมีเพราะยังคงต้องติดต่อประสานสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ป่วยและญาติที่มาใช้บริการ รวมถึงทีมสุขภาพ

พยาบาลที่คืนนอกจากจะมีความรู้ความสามารถด้านการปฏิบัติงานพยาบาลแล้วยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสมจึงจะส่งผลให้คุณภาพการพยาบาลดีขึ้น และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สรุปว่าพฤติกรรมที่พยาบาลแสดงออกมีส่วนทำให้ผู้ร่วมงาน ผู้รับบริการ และญาติมีความเข้าใจต่อพยาบาลได้ดียิ่งขึ้น แต่จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมแสดงออกอย่างเหมาะสมในกลุ่มวิชาชีพการพยาบาลนั้น Bakdash (1978) พบว่า พยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีพฤติกรรมแสดงออกอย่างเหมาะสมในระดับต่ำ และมีพฤติกรรมแสดงออกแบบไม่กล้าแสดงออก ทั้งนี้เนื่องมาจากธรรมชาติทางการเรียนการสอน และแนวปฏิบัติของวิชาชีพที่สอนให้มีการแสดงออกแบบขอมทำตาม ไม่แสดงปฏิกริยา ได้ตอบ อดทน (Salter, 1990) อีกทั้งบุคลากรในวิชาชีพการพยาบาลส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงประมาณร้อยละ 90 (Holmes, 1987) ซึ่งลักษณะของเพศหญิงเกี่ยวข้องกับการไม่กล้าแสดงออก (Wilson, 1983) เพราะผู้หญิงมักจะถูกปลูกฝังให้มี

สามัญสำนึกที่คอยกระตุ้นเตือนตัวเองอยู่เสมอว่าต้องสงบเสงี่ยม และไม่แสดงออกมากจนเกินไป (Kelley, 1979) และพยายามมักมีภาพพจน์เกี่ยวกับวิชาชีพของตัวเองว่าเป็นวิชาชีพที่อยู่เบื้องหลัง ราวกับว่าตนเองเป็นคนรับใช้ของแพทย์ซึ่งเป็นความคิดในแง่ลบของตนเอง ซึ่ง Bower and Bower (1976) ได้กล่าวไว้ว่าบุคคลที่มีความคิดทางลบต่อตนเอง หรือการเรียนรู้ที่ได้จากการมีความขัดแย้งกัน ในสถานการณ์ต่างๆจะทำให้บุคคลเกิดความกลัวแล้วไม่กล้าแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ออกมาหรือแสดงออกอย่างไม่เหมาะสม

เครือวัลย์ สุขเจริญ (2525) ได้ศึกษาพฤติกรรมกล้าแสดงออกตามการรับรู้ของตนเองของ นักศึกษาพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมและกระทรวงสาธารณสุขพบว่านักศึกษาพยาบาลจำนวน 411 คน มีการแสดงออกอย่างเหมาะสมในระดับต่ำถึงร้อยละ 38.69 การที่นักศึกษาพยาบาลมี พฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสมในระดับต่ำหรือไม่กล้าแสดงออก มีผลทำให้ไม่กล้าแสดง สิทธิอันชอบธรรมของตนเองออกมา หรือมีการแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะประชดประชัน ไม่ตรงกับความรู้สึกและความต้องการของตนเองซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งในใจ เกิดความ ผิดพลาดในการสื่อความหมาย และทำลายสัมพันธภาพที่ติดต่อกันระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย และ พยาบาลกับบุคลากรคนอื่นๆในทีมสุขภาพได้ (Clark, 1978) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุจินต์ ชมศรีเคน (2535) ที่ศึกษาปัญหาของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัย พยาบาล กระทรวงสาธารณสุขพบว่านักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมการแสดงออกในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการเรียน นักศึกษาไม่กล้าซักถามอาจารย์ในเรื่องที่เรียนไม่เข้าใจ ด้านสังคม นักศึกษา ไม่กล้าปรึกษาอาจารย์เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น รู้สึกประหม่าเมื่ออยู่ต่อหน้าสาธารณชน รู้สึกลำบากใจใน การพูดคุยได้ตอบหรือสนทนากับผู้มีอาวุโสกว่า ไม่มีความมั่นใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมี ปัญหาในการคบเพื่อน ซึ่งเหตุนี้จะก่อให้เกิดผลเสียในการรักษาพยาบาลต่อผู้ป่วย และทำให้ แผนการรักษาพยาบาลหรือการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยไม่ประสบผลสำเร็จ และที่สำคัญคือการไม่กล้า แสดงออกยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของพยาบาลอีกด้วย ทั้งนี้เพราะหากมีการ เก็บกคอารมณ์และความรู้สึกเอาไว้มานานๆจะมีอาการทางร่างกายตามมาที่เรียกว่าอาการผิดปกติ ที่เกิดจากความผิดปกติทางจิต ได้แก่ อาการอ่อนเพลีย เป็นโรคกระเพาะอาหาร ปวดศีรษะบ่อยๆ โดยไม่ทราบสาเหตุ เป็นคัน หรือนำไปสู่การเป็นโรคจิตโรคประสาทได้ในที่สุด(Lazarus, 1973; Clark, 1978) แต่ถ้านักศึกษามีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมจะทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิด

ความมีคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจ และความมั่นใจในตัวเอง (Bolton, 1979) ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ จะก่อให้เกิดอึดมั่นในทัศนคติในทางบวกกับตนเองแล้วมีผลต่อการเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตนเอง (Kelley, 1979) เมื่อบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการตระหนักรู้และมีความเชื่อมั่นในสิทธิของตนเอง และสามารถแสดงสิทธิเหล่านั้นออกมาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะแล้ว ก็จะเป็นแรงเสริมในการทำให้บุคคลมีความสามารถในการแสดงออกอย่างเหมาะสมเพิ่มมากขึ้นต่อไป (Fensterheim and Baer, 1975; Kelley, 1979) พฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสมจะทำให้บุคคลมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง สามารถควบคุมตนเองได้ ตลอดจนลดความรู้สึกประหม่าอาย ลดความกลัวหรือความวิตกกังวล ความเครียดและความรู้สึกกดดันลง นอกจากนี้ พฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสมยังช่วยให้บุคคลมีการกระทำในด้านบวกต่อผู้อื่นมีการสื่อความหมายกับบุคคลอื่นได้ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง จะนำไปสู่การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ตลอดจนช่วยให้บุคคลมีความเสมอภาคกันและลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในสังคม (Lazarus, 1968) ซึ่งเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่นักศึกษาพยาบาล และพยาบาลควรมี

Clark (1978) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของพยาบาลไว้ว่าพยาบาลสามารถนำไปใช้กับผู้ป่วยและญาติของผู้ป่วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในการรักษาพยาบาลได้ และที่สำคัญก็คือ พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของพยาบาลนั้นมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาค่าต่าง ๆ ให้ลดน้อยลง ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยในเรื่องการยกระดับวิชาชีพ และการทำงานของพยาบาล เช่น

1. ช่วยให้อาจารย์พยาบาลเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคม เช่น แพทย์ และสมาชิกผู้ร่วมงานจากวิชาชีพอื่น ๆ ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการทุกระดับ
2. ช่วยในการส่งเสริมมาตรฐานการทำงานของพยาบาลให้ดีขึ้น ช่วยให้พยาบาลสามารถเผชิญหน้ากับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ
3. ช่วยให้พยาบาลได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่ต้องกล่าวโทษผู้อื่นหรือโดยไม่ต้องแสดงความโกรธออกมา เพราะพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมนี้ หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่เปิดเผยมิมีการต่อว่าตีเถียน แต่ตรงกับเป้าหมายที่บุคคลได้ตั้งไว้ ซึ่งผลที่ได้ก็คือ การผ่อนคลายความเครียด ความวิตกกังวล และยังได้มาซึ่งความถูกต้องที่ต่างฝ่ายต่างต้องการ
4. พยาบาล อาจารย์พยาบาล หรือผู้บริหารพยาบาล ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกอยู่แล้ว สามารถที่จะสอนและฝึกให้พยาบาลอื่น ๆ ได้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกต่อ ๆ ไป

5. พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของพยาบาล มีผลในด้านการช่วยให้พยาบาลสามารถจัดเตรียมการบริการ หรือยินยอมตามคำเรียกร้องของผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมภายใต้ข้อตกลงที่เกิดขึ้นระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยที่ได้ มาจัดตั้งร่วมกันเพราะยุคของการพยาบาลแบบใหม่ ที่เน้นในการส่งเสริมสุขภาพนั้น พยาบาลผู้มีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม ซึ่งเป็นผู้เคารพในสิทธิของตนเอง เช่นเดียวกับเคารพในสิทธิของผู้ป่วยเท่านั้นที่จะสามารถสอนให้ผู้ป่วยเคารพในสิทธิของพยาบาลได้สำเร็จ ซึ่งจะเป็นผลให้ผู้ป่วยเข้าใจถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลและเข้าใจถึงบทบาท ซึ่งจะเป็นผลให้ผู้ป่วยเข้าใจถึงหน้าที่ของเขาในฐานะผู้ป่วยที่จะต้องให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาล เพื่อประโยชน์แก่พวกเขาที่จะได้รับ

จากการศึกษาของกรองไค อุณหสูตร(2539) พบว่าลักษณะพยาบาลที่สังคมคาดหวังทางด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ประกอบด้วย การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทางด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย พุดจาไพเราะ มีความสุภาพ ส่ารวม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความหนักแน่นทางอารมณ์ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเสริมสร้างบุคลิกให้เหมาะสมอยู่เสมอ และวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งในจำนวนวัตถุประสงค์ทั้งหมดของหลักสูตรการศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข(สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2537) คือตระหนักและคำนึงถึงคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาลและสิทธิมนุษยชนของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

ภาพลักษณ์ใหม่ของพยาบาลที่ผู้ป่วยต้องการจะเห็นในปัจจุบัน เป็นภาพลักษณ์ที่พยาบาลจะต้องพัฒนาตนเองอย่างมาก โดยเฉพาะความรู้ดีกว่าตนเองมีความมั่นคง มีสิทธิ มีอำนาจในการจัดการกับงานของตนเองได้(ศิริพร ดันติพิบูลวินัย, 2539) ดังนั้นการปลูกฝังให้พยาบาลวิชาชีพตระหนักในบทบาทของตนเอง และปฏิบัติตามบทบาทนั้นด้วยความเต็มใจ เพื่อเคารพในสิทธิของตนเองและผู้มารับบริการ ซึ่งการส่งเสริมการใช้สิทธิของพยาบาลวิชาชีพนั้น สิ่งที่สำคัญคือการเคารพในสิทธิของตนเองในฐานะพยาบาลวิชาชีพที่ต้องตัดสินใจ ปฏิบัติงานด้วยความรู้ ความสามารถ โดยมุ่งเคารพสิทธิและรักษาสิทธิของผู้ป่วยให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพ แสดงความรับผิดชอบต่อตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสิทธิที่พึงมีพึงได้ ซึ่งจากสิทธิของพยาบาลวิชาชีพดังกล่าวจึงบอกได้ถึงอิสรภาพ ความสามารถในการรักษาบุคลิกภาพ และความเป็นตัวเอง

ของพยาบาล ซึ่งจะช่วยให้พยาบาลสามารถปฏิบัติงานในวิชาชีพพยาบาลได้อย่างเต็มศักยภาพ
 ได้มีความสามารถบนสิทธิของตนเอง(Catalano, 1996) และการที่พยาบาลจะรับรู้ถึงเอกสิทธิ์
 วิชาชีพได้นั้นก็ต่อเมื่อพยาบาลวิชาชีพได้ลงมือปฏิบัติงานนั้นด้วยตนเองเพื่อให้ได้รับรู้ถึง
 ความมั่นใจในการปฏิบัติงาน รู้ถึงผลของการปฏิบัติงานนั้นและได้รู้ถึงความมีอำนาจ มีศักยภาพ
 ในตนเอง มีความกล้าในการพูด การกระทำ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้พยาบาลวิชาชีพต้องมีการพัฒนา
 ตนเอง สร้างขึ้นมาเองจากการแสวงหาความรู้ความเชี่ยวชาญในตนเอง(ณัฐริกา ภูถกาญจนาริริน,
 2539) และพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมจะเป็นพฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะเหล่านี้
 ของพยาบาลได้

จากสาเหตุนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขพฤติกรรมแสดงออก
 ที่ไม่เหมาะสมให้เป็นพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสม เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลซึ่งจะต้องเป็น
 พยาบาลวิชาชีพต่อไปมีการตระหนักรู้ มีการปรับปรุงวิธีการทำงานอยู่เสมอ มีการเพิ่มการดูแล
 เอาใจใส่ต่อผู้ป่วยด้วยพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมตลอดจนมีความสามัคคีกับผู้ร่วมทีมงาน
 เป็นอย่างดี และพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็นต้องมีการ
 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่ไม่ได้มีลักษณะติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ
 (Kelley, 1985) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะสร้างโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมแสดงออก
 ที่เหมาะสมมาใช้ในการฝึกพฤติกรรมแสดงออกอย่างเหมาะสมให้กับนักศึกษาพยาบาล เพื่อ
 ต้องการทราบว่าโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมจะให้นักศึกษาพยาบาลมี
 พฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมขึ้นหรือไม่ เพราะถ้านักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรม
 แสดงออกที่เหมาะสมแล้ว จะเสริมสร้างประสิทธิภาพส่วนบุคคลของนักศึกษาพยาบาลให้สามารถ
 นำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกๆสถานการณ์ตามที่ตนเองต้องการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพยาบาล ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมในระยะหลังการฝึกและระยะติดตามผลการฝึก

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

ตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 ได้วางเป้าหมายในการที่จะพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งก็ได้ดำเนินการเรื่อยมา เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ จนกระทั่งในปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้มีการมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาคน เนื่องจากเล็งเห็นว่าคนเป็นศูนย์กลางที่จะนำไปสู่การพัฒนาในทุก ๆ เรื่อง ดังนั้นสิ่งที่ควรที่จะพัฒนาเป็นอันดับแรก ๆ คือสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวคน ซึ่งเป็นศักยภาพทำให้คนแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ คือภาษาที่สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารกันได้ทั่วโลก ซึ่งการสื่อสารจะเกิดผลดีหากคนมีพฤติกรรมในการสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งภาษาด้อยค่าและท่าทาง

ในวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องติดต่อสื่อสารกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทั้งในทีมสุขภาพเอง และกับประชาชนทั่วไป พยาบาลจำเป็นต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกเพื่อประโยชน์ต่อทีมสุขภาพ ประชาชนที่มารับบริการ และที่สำคัญจะเป็นประโยชน์

ต่อการพัฒนาวิชาชีพเพราะพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม จะช่วยให้พยาบาลสามารถแสดงออกซึ่งความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ อย่างตรงไปตรงมาและจริงใจ คามสิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม และไม่ก้าวก่าสิทธิของผู้อื่น และไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม นับว่าเป็นพฤติกรรมที่มีประโยชน์ที่ควรฝึกให้มีขึ้นในวิชาชีพพยาบาล เพราะพยาบาลไม่ควรที่จะเป็นผู้ทำตามโดยไม่แสดงออกซึ่งความคิด ความรู้สึกที่ควรแสดงออก อันจะเป็นประโยชน์ต่อทีมสุขภาพทั้งในด้านป้องกัน รักษา ส่งเสริม และฟื้นฟูสุขภาพประชาชนผู้ให้บริการโดยทั่วไป ดังนั้นการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมสำหรับพยาบาล ควรฝึกตั้งแต่เมื่อนักศึกษาพยาบาล โดยเริ่มฝึกตั้งแต่เข้ามาศึกษาในวิชาชีพพยาบาล นั่นคือควรจัดฝึกในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1 เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาฝึกฝนพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมนี้ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นและคงอยู่ตลอดไป จนกระทั่งจบเป็นพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งจะทำให้พฤติกรรมนี้เป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของพยาบาลไปโดยตลอด

จากแนวเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยคิดที่จะสร้าง โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพยาบาลขึ้นมา โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura เป็นแนวทาง ซึ่ง Bandura เชื่อว่าการเรียนรู้ในการแสดงออกของพฤติกรรมของคนเราส่วนใหญ่ นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการสังเกตตัวแบบ (Model) และลอกเลียนแบบจากพฤติกรรมตัวแบบนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกแล้วได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้ดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นได้แม้ว่าจะไม่มีการลอกเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบนั้นโดยทันทีทันใด แต่จะรับรู้เก็บไว้ในกระบวนการคิดแล้วแสดงออกในเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม

จากแนวเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมมากขึ้น
2. พฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมมากกว่ากลุ่มที่มีการเรียนการสอนปกติตามประมวลรายวิชาโดยไม่ได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสม

3. พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมในระยะติดตามผลมากกว่าระยะหลังการฝึก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรของการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ จำนวน 36 วิทยาลัย

1.2 กลุ่มตัวอย่างเลือกมาจากนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ปีการศึกษา 2540 โดยพิจารณาจากความพร้อมและความร่วมมือในการทำวิจัย

2. โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 สร้างโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

2.2 นำโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบในเรื่องความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา และวิธีดำเนินการ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่คุณวุฒิเสนอแนะ

2.3 นำโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี เพื่อหาข้อบกพร่อง

2.4 นำโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

3. ตัวแปรที่ศึกษา

พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม หมายถึง การแสดงออกตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และความ ต้องการที่แท้จริงของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมชาติ ด้วยความมั่นใจ อย่าง ตรงไปตรงมา ตามสิทธิของแต่ละบุคคล โดยไม่ก้าวก้ำกักรุกรานสิทธิของบุคคลอื่น รวมทั้ง ให้เกียรติตนเองและบุคคลอื่นด้วย โดยแสดงออกในลักษณะการใช้สิทธิของตนเองในสถานการณ์ ต่างๆอย่างเหมาะสม เชนิอุหน้ากับปัญหาต่างๆอย่างเหมาะสม มีความคิดเห็นและวิธีการแก้ปัญหา เป็นของตนเอง มีพฤติกรรมที่เป็นมิตร แสดงความรู้สึกรู้สึกของตนเองได้อย่างตรงไปตรงมา และมีการ คิดต่อสื่อสารที่ชัดเจนในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักศึกษาพยาบาล ในการวิจัย ครั้งนี้ประเมินได้จากแบบประเมินพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม โดยบอกถึงระดับของความ ไม่สบายใจเมื่อแสดงพฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดไว้ในแบบประเมิน และความถี่ของการ กระทำพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งแบบประเมินนี้ผู้วิจัยปรับมาจากแบบทดสอบพฤติกรรมแสดงออก ของวิท ไชยปรกรณ์(2532) โดยปรับข้อความบางข้อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมตามสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักศึกษาพยาบาล

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. อาจารย์พยาบาลสามารถนำไปประกอบการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมสำหรับ นักศึกษาพยาบาลไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกของนักศึกษาพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น
2. เป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาพยาบาล นำมาใช้เป็นแนวทางในการเตรียมบัณฑิต พยาบาลให้มีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะของพยาบาลที่เป็นที่ต้องการ ในวิชาชีพพยาบาล
3. เป็นการให้อาจารย์พยาบาล และผู้บริหารทางการศึกษาพยาบาลมองเห็นความจำเป็น ความสำคัญในการที่จะต้องทำการจัดฝึกตาม โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสม สำหรับนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น